

Makedonskiniň başyny aýlan türkmen kagany

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 21 января, 2025

Makedonskiniň başyny aýlan türkmen kagany ŞAN-ŞÖHRATLY TÜRKMEN TARYHY

► ALEKSANDR MAKEDONSKIÝ NÄDIP TÜRKMEN) HAKANY ŞUNYŇ EMELINE ÇOLAŞDY?

Aleksandr Makedonskiniň ady biziň hemmämize tanyşdyr. Makedonskiý barada birgiden rowaýatlar, ýazylan çeper eserler, düşürilen kinofilmler bar. Ýöne onuň bilen döwürdeş türk(men) hökümdary Şu barada hemmäňiz eşdipmidiňiz?

Bu iki beýik hökümdaryň ikisi-de b.e.öň IV asyrda ýaşap geçipdirler. Bular barada bolsa «Şu» dessanynda aýdylyp geçilýär.

«Şu» dessanynda makedoniýalylaryň türkmenleriň ýurduna eden ýörişinden söz açylýar. A.Makedonskiý Samarkandyň üstünden geçip türkmenleriň ýaşaýan ýerlerine ýakynlaşýar. Türkmen hökümdary Şu bolsa entek ýaşlygyna garamazdan juda parasatly we güýçli hökümdardy.

Onuň uly we berk düzgün-nyzamly goşuny bolupdyr. Özü-de Balasagunyň ýanynda öz gurduran Şu galasynda oturdyr.

Şunyň adamlary ondan:

“Makedonskiý atly günbatardan gelen patyşa goşuny bilen bize tarap süýşüp gelýär. Baran ýurdunam boýun egdirip, boýun egmedikleriňem ýurduny ýer bilen ýegsan edýärmişin. Bize näme buýurýañ? Söweşeliňmi?»

Hökümdar bireýýäm Hujend derýasynyň ugry bilen 40 sany aňtawçysyny ugradypdy. Mundan hiç kimiň habary ýokdy. Ugradylan aňtawçylar makedoniýalylar barada her bir hereketi habar berip durýardylar. Şu arkaýynlyk bilen kümüş bilen jäheklenen howzundaky ýüzüşip ýören ördekdir gazlary synlap oturanmysyn... Ýanyndakylar onuň bu bolşuna näme diýip, näme aýtjaklaryny bilmändirler. Olar hökümdaryň geplemäge ýagdaýy yokdur öýdüp: «Hökümdarymyzyň häzir hiç hili taýynlygy yok, sonuň üçin şeýdip oturandyr» diýip pikir edipdirler.

Edil şol wagtam ýaş hökümdaryň ugradan 40 atlysy gala gelip girýär we Makedonskiniň Pujehr derýasyndan geçendigini habar berýärler.

Hökümdar halkyny gijäniň içi gyssagly aýaga galdyrýar. Goşlaryny alyp ýola çykan halk gündogara tarap ýola düşýär. Halk duýdansyz berilen buýruga hem geň galýar we aljyraýar. Ellerine ilen zadyny alybam eýýäm ýola düşen hökümdaryň yzyna eýerýärler.

Bütün halk ýola çyksa-da, yzda 22 sany adam maşgalasy bilen galypdy. Olar gijäniň içinde münmäge atdyr-düýelerini tapman, üstesine gidenlerem ep-esli uzaklaşandyr diýip, Şu galasynda galypdylar. Galanlaryň ýanyna ýene-de iki adam gelýär. Olaryň goşy arkasynda bolansoň juda ýadaw ekenler. Galan 22 adam gelen iki kişä: “Biz hiç ýere gitmekçi däl, gidenimizde munuň nämä haýry bar? Biz galyp maňlaýymyzdakyny göreris. Aleksandr diýilýänem bärde uzak durasy yok, ýel ýaly geçer gider. Bu ýerler biziň ýurdumyz, ýene-de özüme galar. Siz-de kalaç! » diýipdirler. «Kalaç» – galyň, gitmäh diýmekdir.

Haý diýmänem Aleksandr Makedonskiý ýetip gelipdir. Makedonskiý uzyn-uzyn saçly, daýaw adamlary görüp: «Bular türke meñzeýär!» («Türk manend») diýipdir. Şondan soň ol ýerdäkileriň ady «türkmen” bolup galýar.

Şu bolsa goşuny we halky bilen Hytaýyň araçäğine ýanaşyk

ýaşaýan uýgurlaryň arasyna baryar. Ynha, şol wagtam Şunyň näme etjek bolýandygyna ýanyndakylar düşünp galypdyr. Ol Makedonskini döwletiniň merkezinden has uzaklara çekip surnukdyrmak we munuň netijesinde bolsa kowumdaşlarynyň arasynda has güýçli ýagdaýa gelmek isleýärdi...

Ol tejribeli serkerdelerini we edermen ýaşlardan saýlanyp düzülen goşunyny Makedonskiniň üstüne ugradýar. Merdana türkmen ýigitleri gijäniň içinde makedon goşunynyň awangard birliklerine hüjüm edýärler. Gandöküşikli söweş bolýar. Makedon goşun birlikleri çym-pytrak edilýär.

Söweşde täsin bir waka bolup geçýär. Türk(men) esgerleriniň biri duşman esgerleriniň birini gylyjy bilen ikä bölüp taşlaýar. Gylyjyň zarbyna makedoniýaly esgeriň bilindäki kemerem bölünýär. Şonda onuň kemerine gysdyrylan altynlar hem pytrap gidýär. Altynlar ýere dökülenem bolsa gandan ýaňa şol wagt görünmedik bolmaly. Ertesi turup görseler Günüň şöhesi ganly altynlara düşüp parlap duranmysyn. Türk(men)ler gözlerine ynanman: «Altyn Gan! Altyn gan!» diýip gygyryşypdyrlar. Şondan soň dagyň ady «Altyn Hun» bolup galýar.

Ondan soňky bolan wakalaram diýseň haýran galdyryjy. Bu ýeňlişden soň Aleksandr Makedonskiý türkmen hökümdary Şu bilen bir gezegem söweşmeýär. Gaýtam onuň bilen ýaraşyk baglaşýar. Ýaraşyk iki tarap üçinem bähbitli bolýar.

Türkmenleriň köpüsi uýgur kowumdaşlarynyň arasyna we beýleki türkmen şäherlerine ornaşýarlar. Hökümdaryň özi bolsa Balasaguna dolanýar we Şu diýen şäheri bina edýär. Ol gurduran şäherinde bir tilsim goýdurýar. Ol tilsim sebäpli, hiç kim ol şäherden aňry gidip bilmeýärmişin. Şähere-de hiç kim gelip bilmändir. Hatda legleklerem şol şäheriň üstünden geçip bilenokmysyn. Aýtmaklaryna görä, bu tilsimiň güýji häzirem dowam edýärmişin...

Nazan Şara ŞATANA. Taryhy makalalar